

дидактів вважають, що розвивальну функцію використовують в усіх видах контролю (попередній, поточний, тематичний, підсумковий).

Контролююча функція передбачає встановлення рівня навчальних досягнень окремих студентських груп в цілому; вона дає викладачеві змогу судити про якість засвоєння теми, своєчасно планувати коригуючу роботу й методику вивчення наступного матеріалу. Психолог Б. Г. Ананьєв виділив орієнтуючу і стимулюючу функції. Орієнтуюча впливає на розумову роботу, сприяє усвідомленню студентом процесу цієї роботи і розумінню власних знань. Стимулююча впливає на волюву сферу через переживання успіху чи невдачі.

Систематичний підхід до аналізу і досліджень контролю за оцінюванням результатів навчальних досягнень дозволяє визначити взаємозв'язок функцій управлінського циклу: планування, регулювання (своєчасність) і координація, контроль, оцінка і стимулювання. Оцінка і стимулювання – тісно взаємопов'язані і складають управлінський цикл. У цьому циклі планування є вихідною функцією. Тому дуже важливо визначити об'єкти контролю організаційної діяльності, які саме і обумовлюють навчальний процес – викладач і студенти. Отже, цілісне дослідження проблеми контролю і перевірки та оцінки результатів навчання під час вивчення навчальних предметів неможливе без дослідження його взаємозв'язків з функціями планування і управління.

Таким чином, систематичний контроль знань і умінь студентів – одна з основних умов підвищення якості навчання. Викладачу у своїй роботі слід використовувати не тільки загальноприйняті форми контролю (самостійна і контрольна роботи, усне опитування, але і систематично винаходити, упроваджувати свої засоби. Уміле володіння викладачем різними формами контролю знань і умінь сприяє підвищенню зацікавленості студентів у вивченні предмета, попереджає відставання, забезпечує активну роботу кожного студента. Контроль повинен бути навчальним, під час якого розкриваються індивідуальні особливості студентів, підвищується рівень підготовки до заняття, що дозволяє вчасно усувати недоліки і пробіли в знаннях студентів.

УДК 130.3

Олександр Миколайович КОРНІЄНКО,

доцент кафедри філософії Сумського національного аграрного університету, кандидат філософських наук, доцент

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ, УСТАНОВКИ, СТЕРЕОТИПИ В СИСТЕМІ РУШІЙНИХ СИЛ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ

На характер, спрямованість, стиль і емоційний настрій суспільної думки неабиякий вплив мають ціннісні орієнтації. Будучи сплавом розумового і чуттєвого, вони наводять суб'єкт суспільної думки на

відповідний об'єкт, зумовлюють спрямованість відношення до нього і, що дуже важливо, до соціальної інформації про нього. Це відношення може бути позитивним або негативним, трапляється, і нейтральним. Самі ціннісні орієнтації складаються на основі уявлень, які допомагають людям усвідомлювати свої потреби і інтереси, давати більш-менш ясну оцінку різним об'єктам дійсності. Оскільки ціннісні орієнтації пов'язані з потребами не безпосередньо, а через ціннісні уявлення, то вони відрізняються деякою віддаленістю від самих потреб. Це призводить до відносно вільної субординації цінностей у структурі масової свідомості.

Суспільна думка не була б настільки оперативною у своїх реакціях на різноманітні факти, події і процеси, якби вона оживала щоразу виключно під прямим впливом потреб, інтересів або ціннісних орієнтацій. Мова йде не про перегляд їх ролі як основних рушійних сил зародження і формування реакцій і станів суспільної думки, а про те, що для більш раціонального виконання ними цієї ролі природа суспільної психології має, так би мовити, виділила двох активних помічників, здатних значно скоротити час формування суспільної думки, тобто час вироблення нею свого оціночно-ціннісного ставлення до певних подій і фактів – соціально-психологічні установки та стереотипи.

Перебуваючи в тісному зв'язку з ціннісними орієнтаціями, вони складаються у тому випадку, коли ціннісне уявлення про яке-небудь явище, переноситься за аналогією на всі схожі явища, в результаті чого у відношенні до останніх і утворюється певна установка.

Втручання установок в процес формування суспільної думки загрожує тим, що, спрацьовуючи мало не першими у відповідь на те чи інше актуальне явище, подію, вони «укладають» динаміку становлення масових оціночно-ціннісних суджень в таке русло, яке відповідає їх змісту. Іншими словами, в силу своєї природи соціально-психологічні установки виявляються своєрідною випереджаючою програмою розвитку і прояву суспільної думки. Вони визначають схильність суб'єкта суспільної думки до сприйняття різних об'єктів, а слідом за цим і до вираження відношення до них.

Звідси зрозуміло, чому, спираючись на сформовані установки, суспільна думка швидше і швидше орієнтується у повсякденному житті серед великого різноманіття фактів і подій, явищ і процесів дійсності. При цьому на її оцінювальну реакцію впливає в першу чергу саме те, що узгоджується зі змістом відповідної установки. Тут можна спостерігати і позитивне, і негативне її значення. Перше; проявляється в тому випадку, коли зміст цієї установки не перешкоджає або навіть допомагає суспільній думці формуватися у руслі сприйняття нових якостей об'єкта і займати по відношенню до них зважену, соціально значиму позицію. В іншому прямо протилежному випадку суспільна думка стає свого роду «жертвою», яка довірилася старій установці, яка вже не відповідає ні поточного моменту, ні духу часу, ні потребам суспільного розвитку.

Для з'ясування механізму впливу установок на формування суспільної думки важливо мати на увазі, що вони існують і, так би мовити, «працюють» не поодиноці, а з стереотипом – образом і подобою явища в цілому. Установка і стереотип виявляються подібними, однорідними соціально-психологічними утвореннями, проте стереотип має більш широкий контекст. Вони співвідносяться між собою як видове і родове поняття. Установка схоплює і передає часткове, а стереотип – загальне. Символічно, що вперше поняття «стереотип» було введено в науку американським психологом У. Ліппманом в книзі під назвою «Суспільна думка». Він визначає соціальний стереотип як упорядковану, схематичну, детерміновану культурою «картинку світу» в голові людини.

Як показує історичний досвід розвитку суспільної думки, її об'єктом часто стають однотипні, багато в чому схожі за змістом і структурою факти, події, явища. Це призводить до того, що ставлення до них з боку мас характеризується певною одноманітністю і стійкістю: за тими фактами, подіями, явищами, на які суб'єкт суспільної думки реагував неодноразово, формується і закріплюється стереотип його ставлення до них. У таких випадках прояв суспільної думки можна розглядати як результат віднесення раніше сформованих масових оцінок до об'єкту дійсності. Саме завдяки наявності та живучості стереотипів, які несуть в собі міцно вкорінене ставлення мас до схожих об'єктів дійсності, можна часом спостерігати миттєву реакцію суспільної думки, якій не передували гострі дискусії, довготривале визрівання загальної точки зору.

Властива стереотипу підвищена емоційність підсилює оцінювальний характер суджень суспільної думки. У масовій свідомості стереотипи оживають завдяки багатому змісту соціальної пам'яті. Зосереджений у ній у стислій, концентрованій формі різносторонній досвід людей, їх оцінки минулих подій, явищ, процесів одним разом виливаються в однозначну реакцію суспільної думки на зовнішній об'єкт.

Можна зробити висновок, що зародження і формування системи суспільної думки здійснюється за своєрідним ланцюгом: потреби – інтереси – ціннісні орієнтації – установки – стереотипи. Саме в такій послідовності заявляє про себе у процесі динаміки суспільної думки ланцюг розглянутих утворень. Ланки цього ланцюга, взяті в системі зв'язків і взаємодії один з одним, складають свого роду код реакції або наявного стану суспільної думки. Розшифрувати зміст цього коду – значить підійти до самих спонукальних причин, які викликали динаміку і активізацію даної думки, краще зрозуміти її відмінні риси та властивості, уявити можливі напрямки її розвитку і прояви не лише в сьогоденні, але і у майбутньому.